

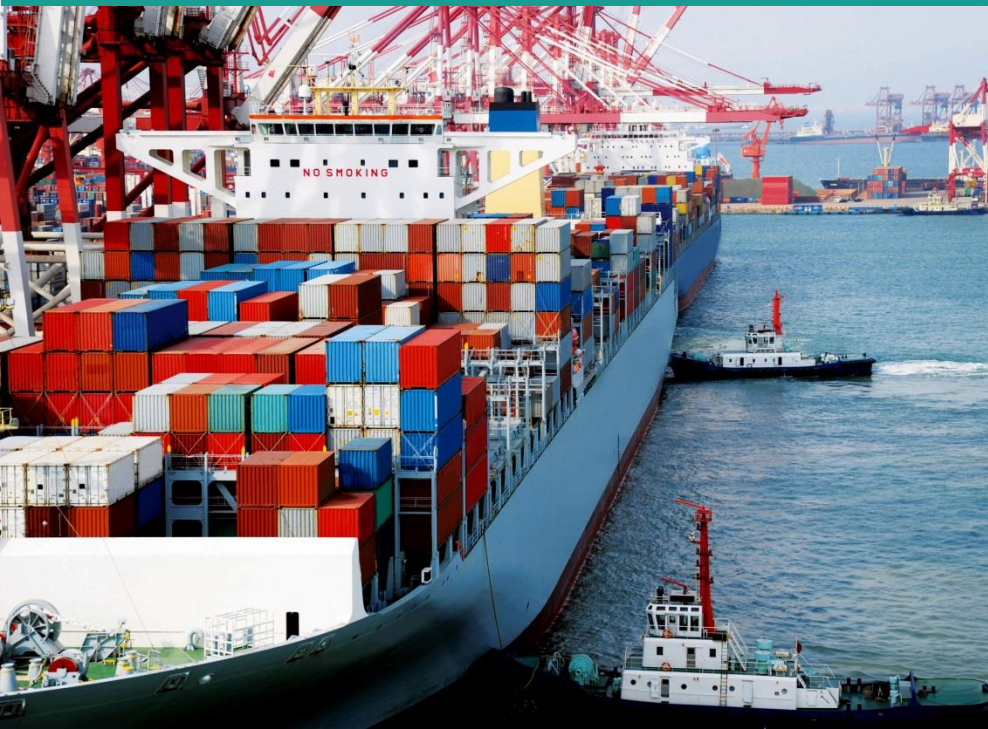
Stand van Transport

...de transportsector in economisch perspectief

Madeline Buijs
Sector Econoom
Transport & Logistiek

Sector Advisory
Mei 2017

Positieve uitgangspunten voor de transportsector

Stand van Transport – Positieve uitgangspunten voor de transportsector

23 mei 2017

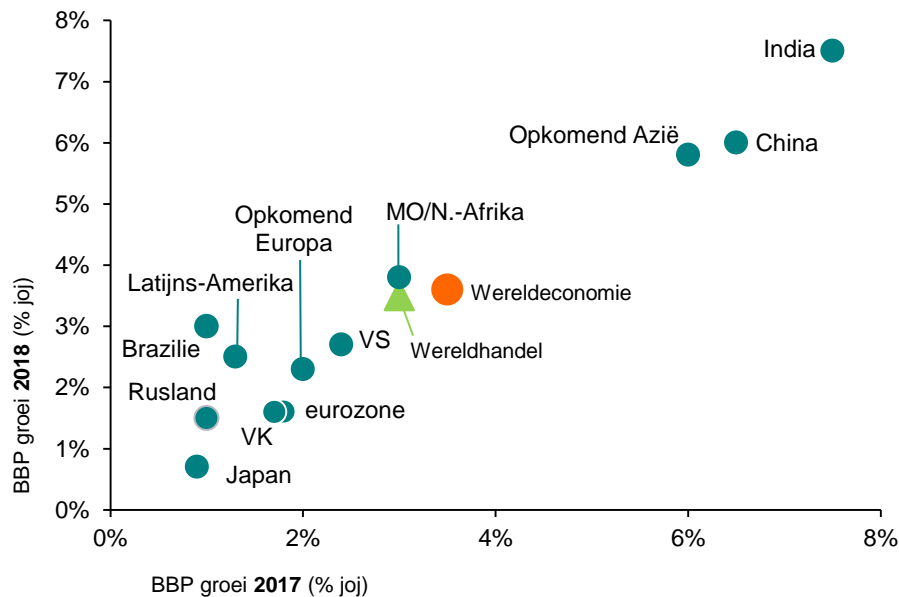
Inhoudsopgave

sheet

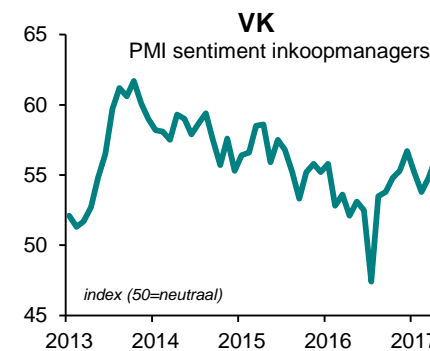
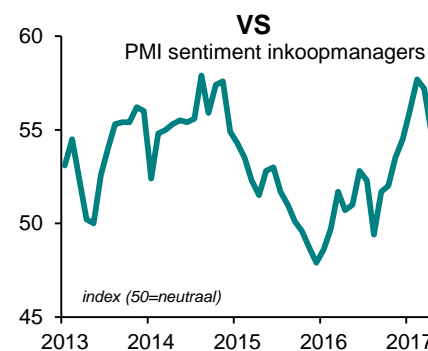
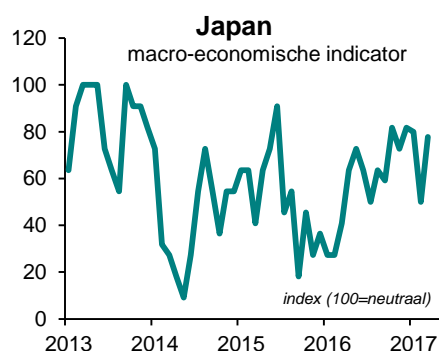
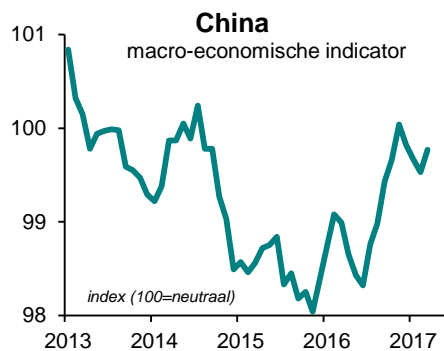
1	Macro-economie	▶	Mondiaal, eurozone, Nederland	2, 3 en 4
2	Vertrouwensindicatoren	▶	Ondernemersvertrouwen, producenten- en consumentenvertrouwen	5
3	Sectorbeeld	▶	Totaalbeeld sector transport	6
4	Omzetontwikkelingen	▶	Trends in omzet	7
5	Luchtvracht	▶	Vervoerde volumes door de lucht	8
6	Rotterdamse haven	▶	Overslag naar type goederen	9
7	Binnenvaart	▶	Vervoerde volumes	10
8	Wegvervoer	▶	Tarieven, dieselprijs, bouwproductie- en omzet, omzet detailhandel	11
9	Spoorvervoer	▶	Vervoerde volumes	12
10	Arbeidsmarkt	▶	Aantal banen, vacatures, leeftijdsopbouw, maandloon	13
11	Bedrijfsdemografie	▶	Faillissementen, oprichtingen, opheffingen, fusies & overnames	14
A	Appendix	▶	Contactgegevens, disclaimer en extra informatie	15

1 Macro-economie - Mondiaal

De mondiale economie blijft sterk, maar de risico's blijven hoog

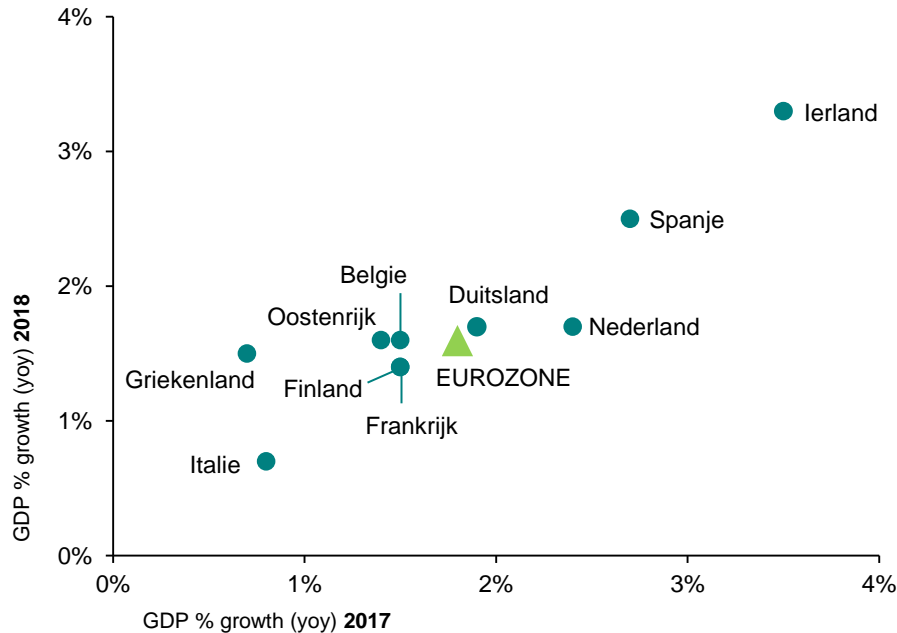

- ▶ ABN AMRO gaat ervan uit dat de wereldeconomie en de wereldhandel verder aantrekt in 2017 en 2018.
- ▶ Het economisch sentiment is nog steeds goed. In China steeg de PMI voor de verwerkende industrie licht en het consumentenvertrouwen in de VS krom naar een nieuw hoogtepunt. De macro-economische indicatoren in China en Japan daalden begin 2017, maar laten inmiddels weer herstel zien. Dit geldt ook de inkoopmanagers in het VK.
- ▶ De wereldhandel in goederen is 2017 sterk van start gegaan. De wereldhandel groeide in januari met 3,3% op jaarbasis en dat is een sterkere toename ten opzichte van voorgaande maanden.
- ▶ De groei van de wereldhandel zal dit jaar verder verbeteren, mede dankzij het aantrekken van de bedrijvigheid in de mondiale industrie.

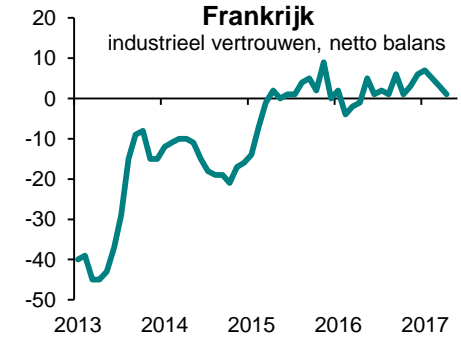
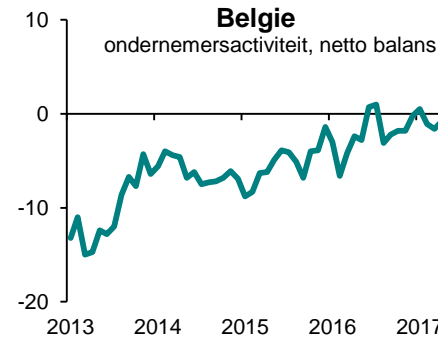
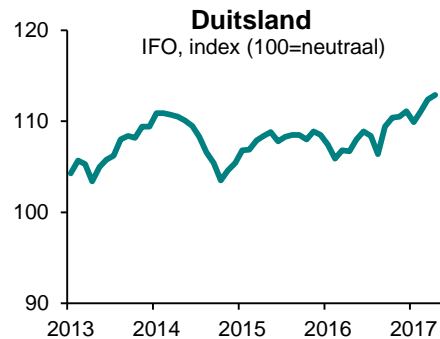
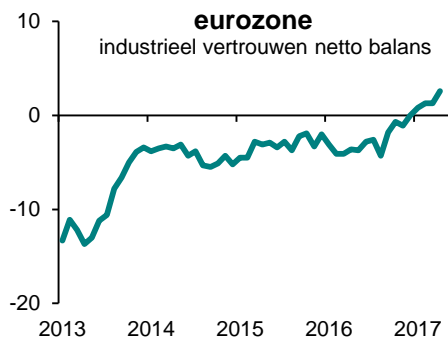

1 Macro-economie - eurozone

Meeste vertrouwensindicatoren hoger in de eurozone

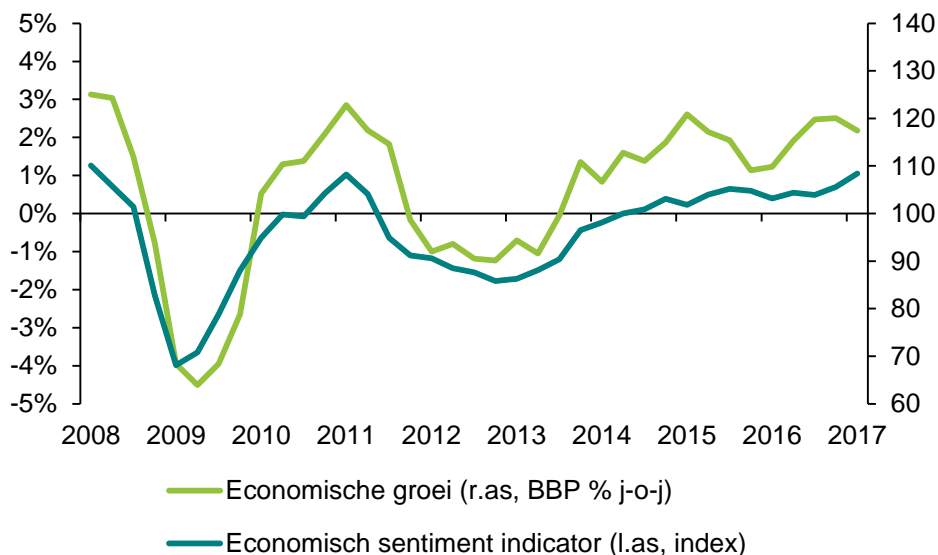
- ▶ De eurozone-economie laat een solide groei zien. Volgens diverse stemmingsindicatoren lijkt de groei bovendien nog wat aan kracht te winnen.
- ▶ De verwachting is echter dat de groei van de consumptieve bestedingen in de eurozone dit jaar zal afzakken bij aantrekkende inflatie en gematigde loongroei.
- ▶ De economische implicaties van de Brexit voor de economie van de eurozone blijven vooral nog onvoorspelbaar. Ook de vervroegde Britse verkiezingen (8 juni) voedt de onzekerheid.
- ▶ Veel vertrouwensindices in Europa zijn verder gestegen, zoals de Duitse Ifo, die de hoogste stand sinds 2011 bereikte. Ook in de Nederlandse maakindustrie bereikte het vertrouwen een nieuw record in maart en staag naar de hoogste stand sinds begin 2008.

1 Macro-economie - Nederland

ABN AMRO gaat uit van 2,4% economische groei in 2017

	2015	2016	2017	2018
BBP	2,0	2,1	2,4	1,7
Particuliere consumptie	1,8	1,7	2,1	1,6
Overheidsconsumptie	0,2	1,0	1,0	1,2
Investeringen	9,9	4,8	4,0	3,0
Uitvoer	5,0	3,3	3,8	4,0
Invoer	5,8	3,6	4,1	4,2
Consumentenprijzen (CPI)	0,6	0,3	1,6	1,5
Lonen particuliere sector	1,2	1,7	1,8	2,2

► Nederlandse economie doet het goed

De economie doet het beter dan verwacht. In de tweede helft van 2016 draaide de economie boven verwachting en in het eerste kwartaal van 2017 bedroeg de groei 0,4% k-o-k.

► Sterke stijging goederenuitvoer

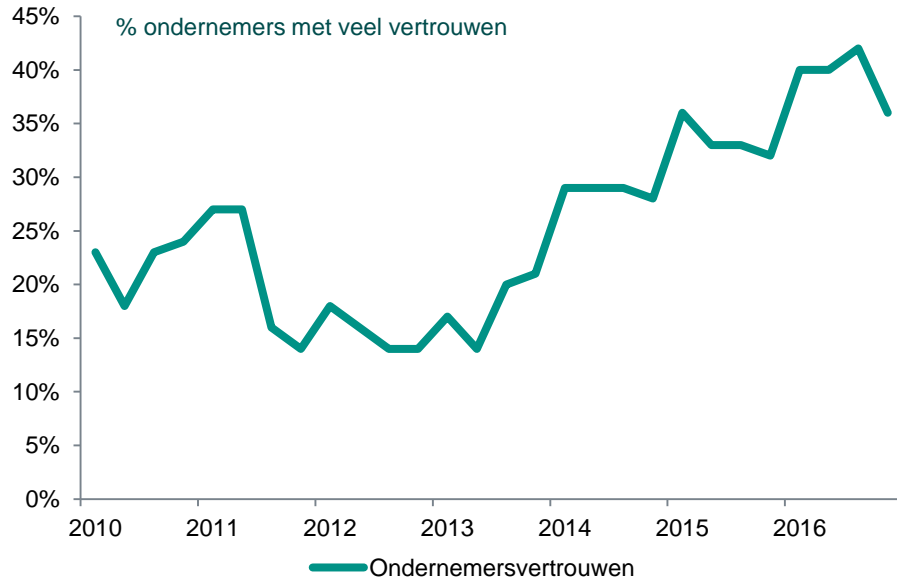
In het eerste kwartaal van 2017 groeide vooral de goederenuitvoer en de bedrijfsinvesteringen. De investeringen in woningen namen eveneens toe, zelfs iets meer dan het vorige kwartaal. Opmerkelijk was dat de consumptie van gezinnen in het eerste kwartaal van 2017 licht daalde.

► Positief begin van 2017

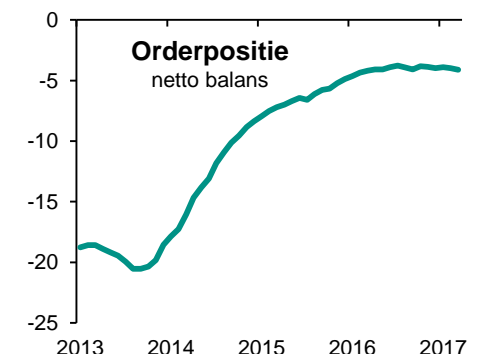
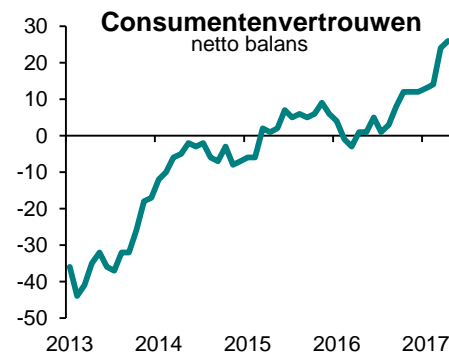
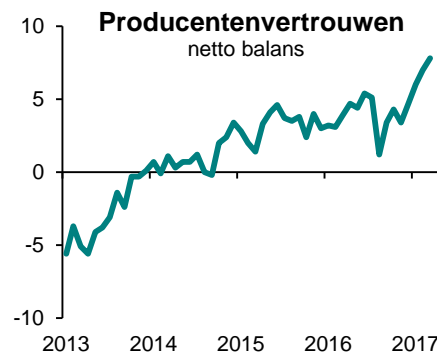
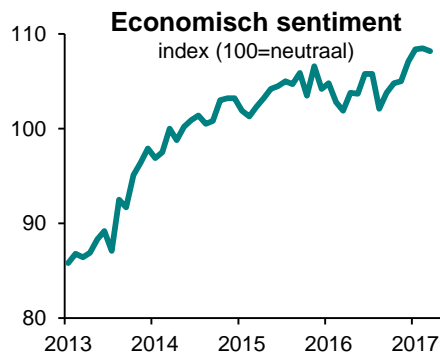
Ondanks dat de economische groei in het eerste kwartaal van 2017 wat lager was dan verwacht, blijven de vooruitzichten voor de Nederlandse economie gunstig. Verschillende sentimentsindicatoren zijn in de eerste maanden van 2017 verder verbeterd. Zo is het consumentenvertrouwen flink verbeterd. Na een stabilisatie in de laatste maanden van vorig jaar is begin dit jaar weer de opgaande lijn ingezet. In 2007 was het vertrouwen voor het laatst zo hoog.

2 Vertrouwensindicatoren – Nederland en transportbedrijven

Ondernemersvertrouwen hoog, maar loopt wat terug

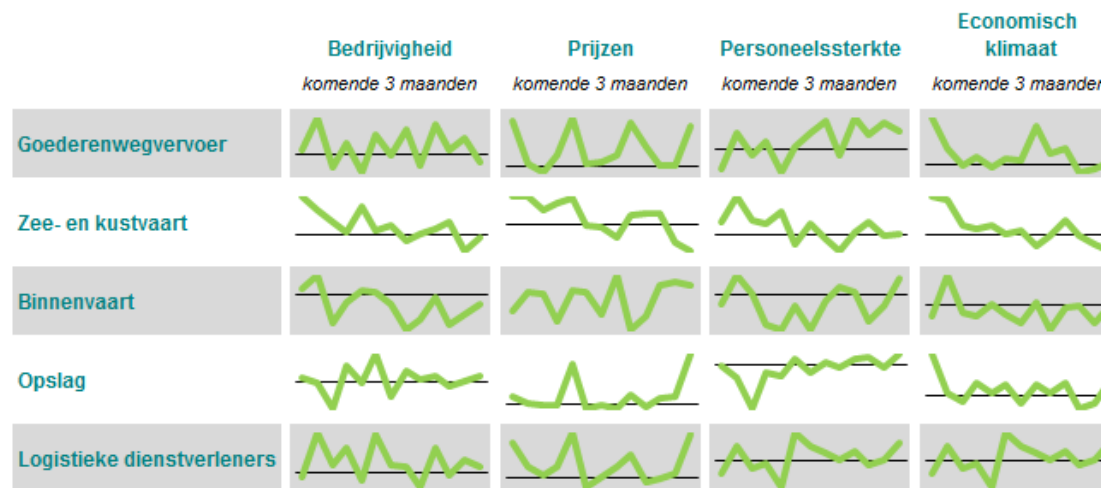
- ▶ Het percentage ondernemers in de transportsector dat positief gestemd is, is hoog. Wel loopt dit percentage in het vierde kwartaal van 2016 wat terug, van 42% naar 36%.
- ▶ Zowel het producenten- als het consumentenvertrouwen zijn verder toegenomen. Dit reflecteert de gunstige vooruitzichten voor de Nederlandse economie en vormt een goede basis voor 2017.
- ▶ Het oordeel van transportondernemers over hun orderpositie is sinds eind 2013 toegenomen. De afgelopen maanden zijn transportondernemers wat minder positief. De afname van het sentiment over orders valt deels terug te voeren op de toegenomen onzekerheid, met name gericht op het buitenland. Een harde Brexit, het Trumpbeleid en de beleidsonzekerheid in de EU dragen daar aan bij.

3 Sectorbeeld

Wisselende stemming transportondernemers in het eerste kwartaal van 2017

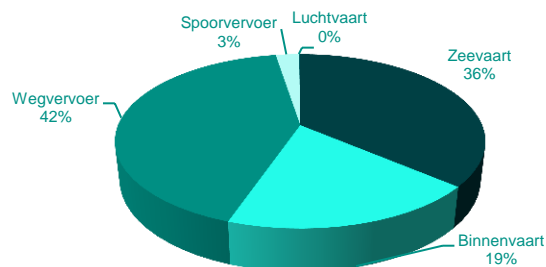
Oordeel van ondernemers in sectoren over omzet, prijs, personeel en economisch klimaat (>0 = meer positief gestemde ondernemers)

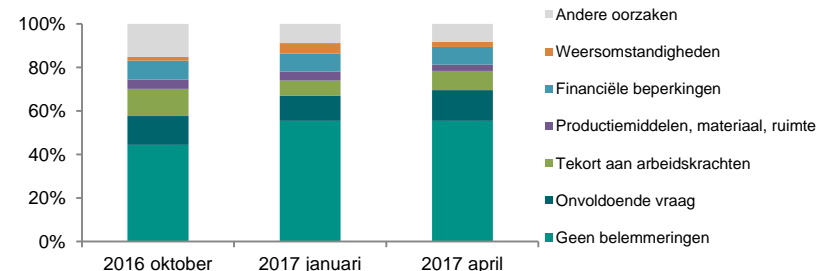
Indien er geen horizontale as zichtbaar is in bovenstaande figuren, dan is de indicator sterker negatief

- ▶ De stemming onder ondernemers in de verschillende branches in de transportsector is wisselend. Ondernemers in de zee- en kustvaart zijn negatief gestemd over de bedrijvigheid in hun sector, de prijzen die ze kunnen vragen, hun personeelssterkte en het verwachte economische klimaat. Binnenvaartschippers zijn ook relatief negatief gestemd, maar zijn wel wat positiever over hun personeelssterkte. Dit past bij de lange periode van overcapaciteit waar deze branches zich in bevinden.
- ▶ Ondernemers in het goederenvervoer over de weg zijn positief gestemd over de prijzen die ze kunnen vragen en hun personeelssterkte, maar zijn wat negatiever over de bedrijvigheid en het economische klimaat. Het sentiment van ondernemers actief in de opslag is in het eerste kwartaal van 2017 wat verbeterd. Ook logistieke dienstverleners zijn positiever, behalve over de verwachte bedrijvigheid.

Aandeel branches in totale sector transport (% van volume in mln ton)

% van het aantal transport ondernemers dat belemmeringen ervaren

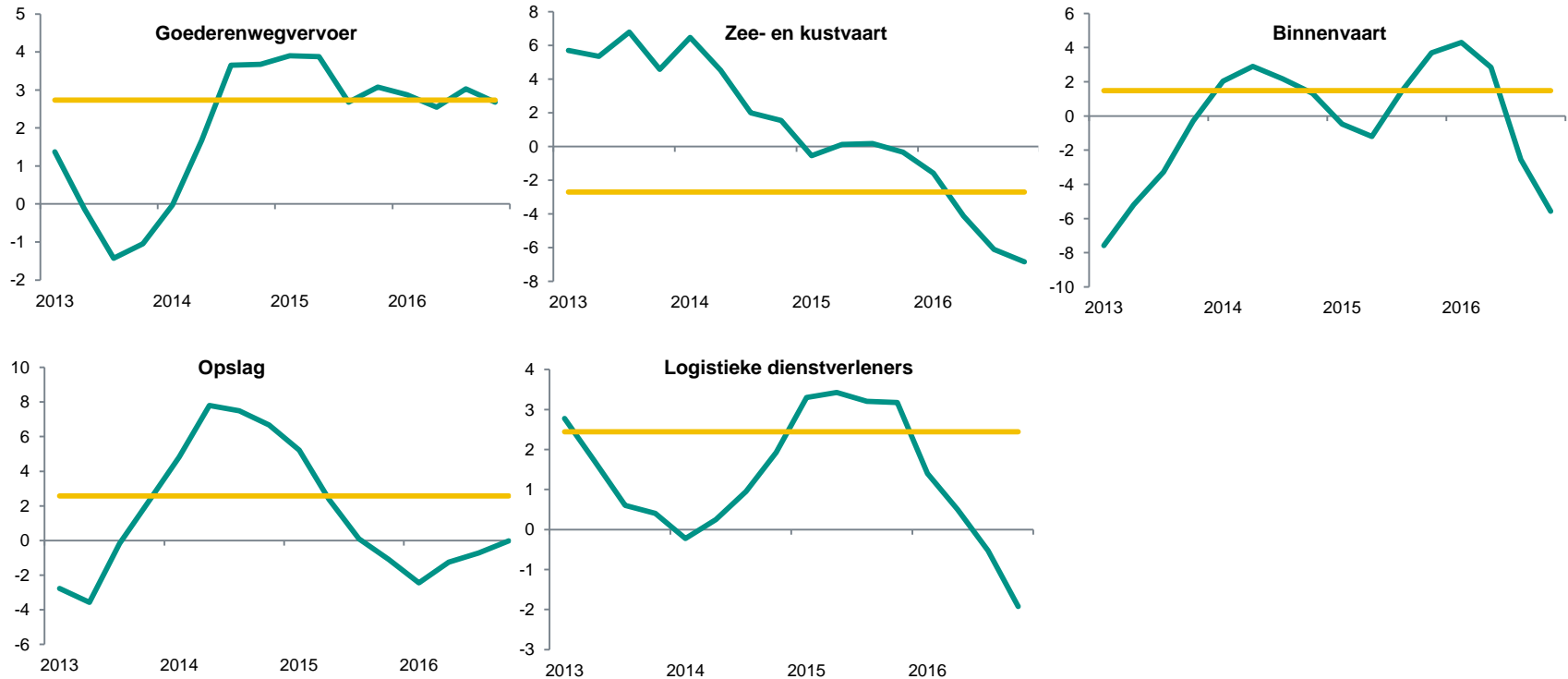

4 Omzetontwikkelingen

Alleen omzet goederenwegvervoer ontwikkelde zich positief in 2016

Groei totale omzet branches transport (in % op kwartaalbasis)

Legenda:
— = 12-mnd voortschrijdend gemiddelde (% groei k-o-k)
— = lt gemiddelde

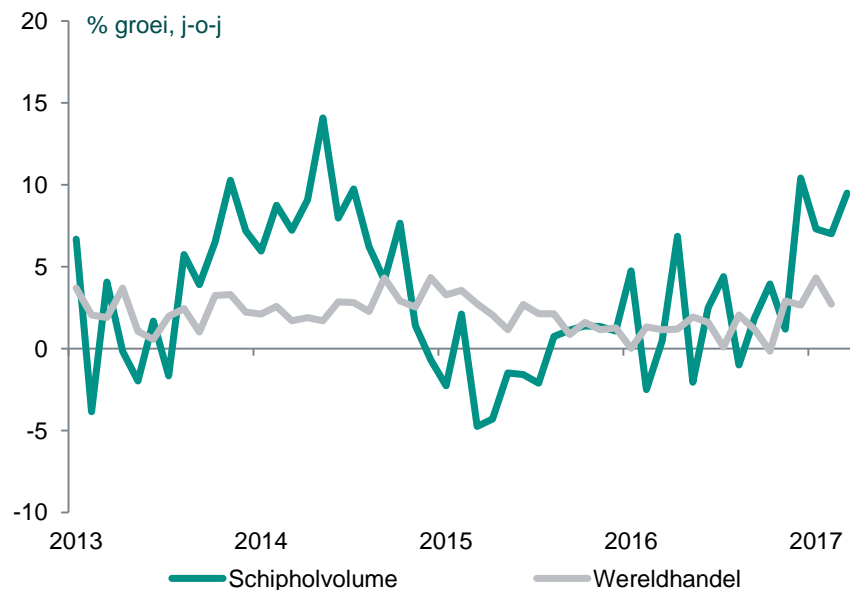

Niet alle transport-branches profiteren van aantrekkende economie

- ▶ Het jaar 2016 was wisselend voor transportondernemers. De omzet van bedrijven actief in het goederenwegvervoer steeg met 2,7% en lag daarmee op het langetermijngemiddelde. De omzet van opslagbedrijven was in 2016 stabiel, ondanks het feit dat zij hogere prijzen konden vragen. De omzet van logistieke dienstverleners daalde in 2016 met 1,9%. Dit kwam doordat vooral de dienstverleners voor de scheepvaart het moeilijk hadden. Dit komt doordat de scheepvaart het zelf ook nog moeilijk heeft.
- ▶ De omzet van bedrijven actief in de zee- en kustvaart daalde met 6,9% in 2016 en die van de binnenvaartondernemers met 5,9%. Allebei de branches hadden last van overcapaciteit, waardoor de prijzen die ze konden vragen onder druk stonden in 2016.

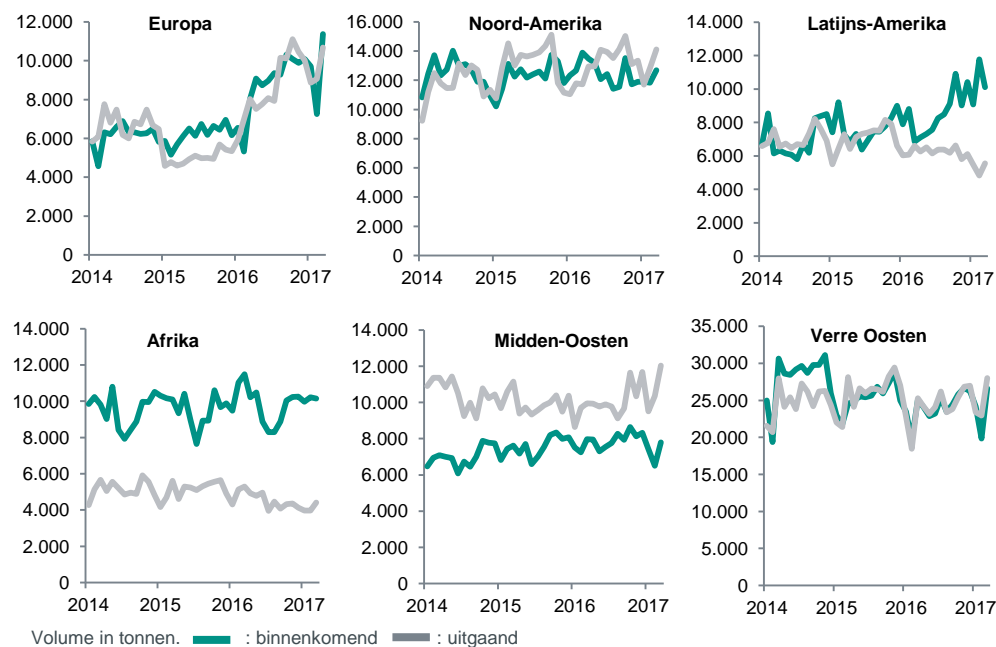
5 Trends in luchtvracht

Schiphol groeit harder dan wereldhandel

- ▶ In 2016 werd een recordvolume van 1,7 miljoen ton vracht via Schiphol vervoerd. Een stijging van 2,5% ten opzichte van 2015. De wereldhandel steeg in 2016 met 1,3%. Schiphol groeit dus harder.
- ▶ In het eerste kwartaal van 2017 steeg het vervoerde volume via Schiphol met 8% j-o-j. In de eerste twee maanden van 2017 steeg de wereldhandel met 3,5% j-o-j. Het vervoerde volume via Schiphol groeide in het begin van 2017 dus harder dan de wereldhandel. De binnenkomende vracht steeg in het eerste kwartaal met 7,4% j-o-j, terwijl de uitgaande vracht met 11,8% j-o-j steeg. Op langere termijn kunnen capaciteitsproblemen Schiphol ook het aantal vrachtluchten gaan raken.

Europa groeit hardst als bestemming

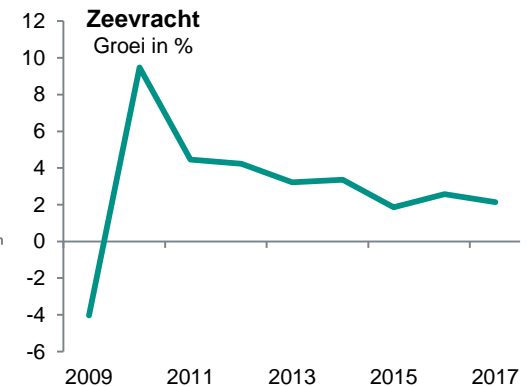
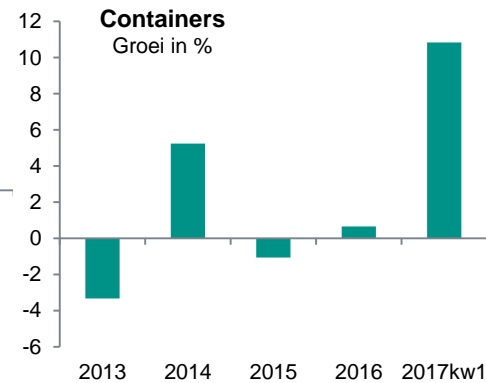
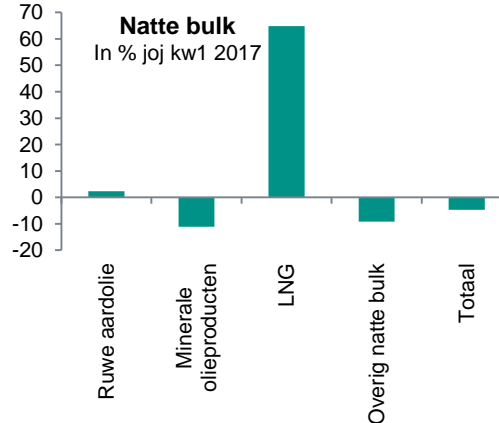
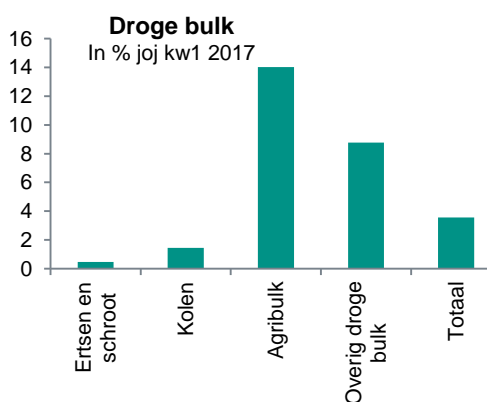
- ▶ Het Verre Oosten is voor Schiphol nog steeds de belangrijkste bestemming voor vracht, maar groeit niet meer zo hard. In het eerste kwartaal van 2017 werd er 7,6% j-o-j meer vracht van en naar het Verre Oosten vervoerd.
- ▶ Europa is de sterkste stijger wat betreft het vervoerde volume vracht. In het eerste kwartaal van 2017 steeg het vervoerde volume met 39,5% j-o-j. Zowel binnenkomende als uitgaande vracht steeg sterk. Belangrijkste oorzaak is dat vracht naar het Verre Oosten via een andere Europese bestemming vervoerd wordt in plaats van rechtstreeks.
- ▶ Opvallend is dat het vervoerde volume van en naar Afrika is gedaald in het eerste kwartaal van 2017. Er worden vooral veel bloemen vanuit Afrika naar Nederland vervoerd. Door onrust op rozenkwekerijen in met name Ethiopië en Kenia is de productie daar teruggelopen.

6 Trends in de Rotterdamse haven

2017 begint goed voor de Rotterdamse haven

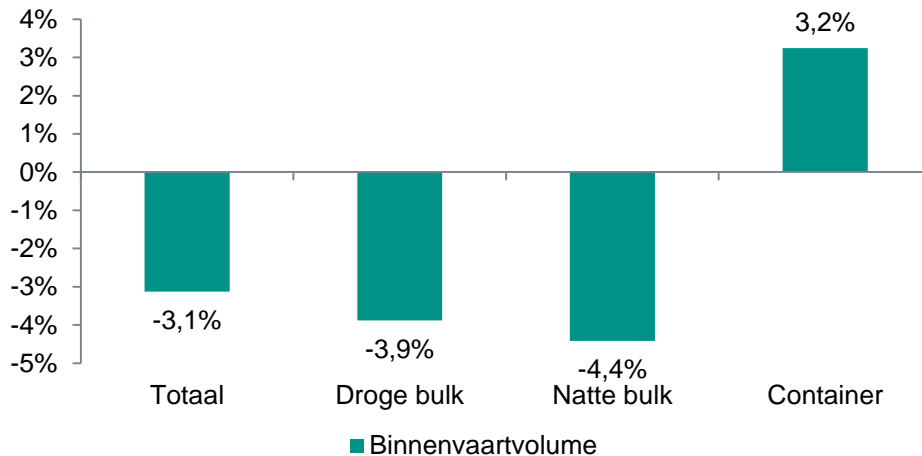
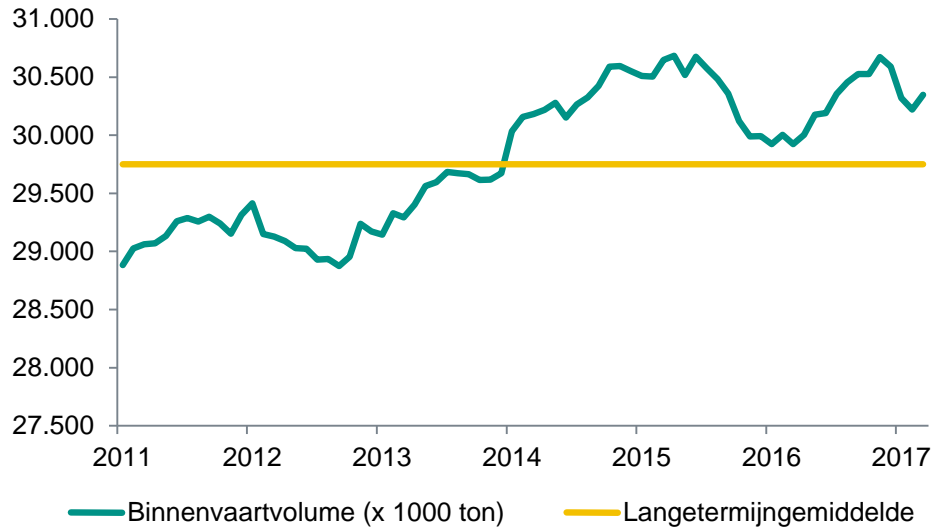

- ▶ De overslag in de Rotterdamse haven herstelde zich in het eerste kwartaal van 2017 na een mager 2016. De totale overslag steeg met 2% j-o-j in het eerste kwartaal.
- ▶ De overslag van droge bulk herstelde in het eerste kwartaal na een slecht 2016. Alle typen droge bulk lieten herstel zien, maar het grootste herstel was te zien bij de agribulk. De natte bulk deed het in 2016 al niet heel goed en dat heeft zich in het eerste kwartaal van 2017 doorgezet. LNG was de enige uitzondering, maar daar wordt in Rotterdam maar weinig van overgeslagen.
- ▶ In 2016 werden er al meer containers in Rotterdam overgeslagen en dat zette in het eerste kwartaal van 2017 stevig door. Voor de overslag van containers was dit het beste kwartaal ooit. Nieuwe vaarroutes die ingevoerd gaan worden, zijn ook gunstig voor de Rotterdamse haven.
- ▶ De Rotterdamse haven is natuurlijk sterk afhankelijk van de zeevracht. Na de piek in 2010 is de groei van het volume zeevracht afgenomen. In 2016 groeide het volume met 2,6% en naar verwachting groeit het volume in 2017 met 2,1%. De tarieven staan nog sterk onder druk. Hier kan de haven van Rotterdam last van krijgen.

7 Trends in de binnenvaart

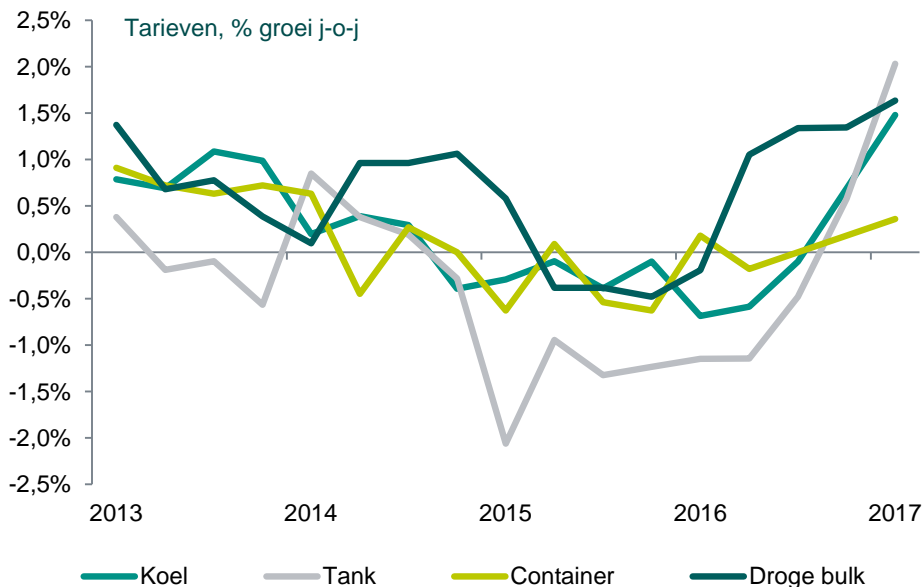
Volume zakt in eerste kwartaal weg, containers zijn de uitzondering

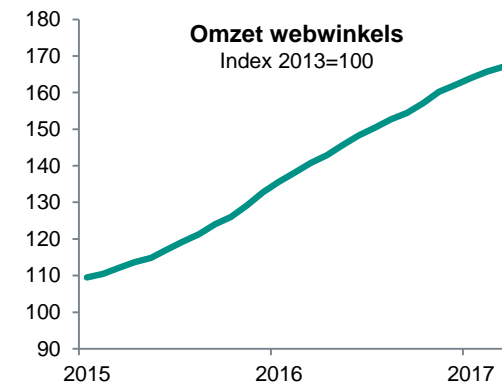
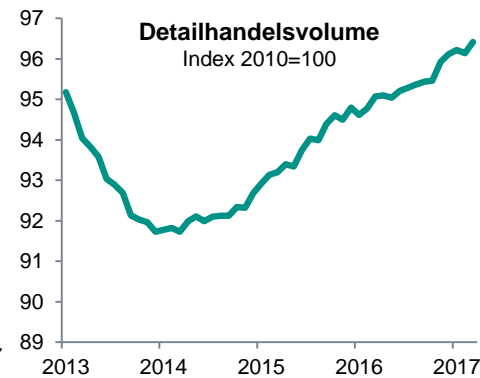
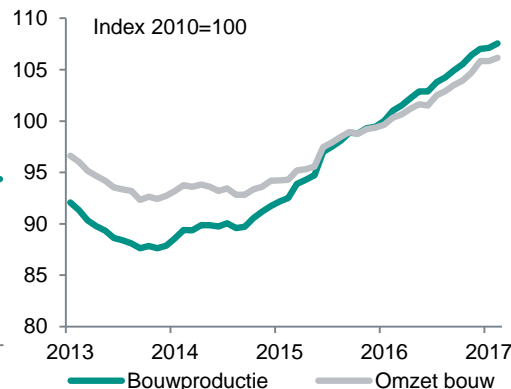
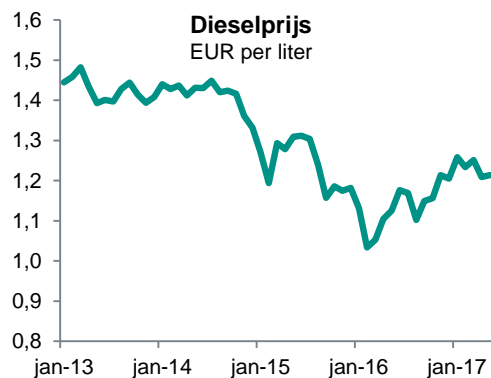
- ▶ Het binnenvaartvolume daalde in het eerste kwartaal van 2017 met 3,1% in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Wel ligt het volume nog ruim boven het langetermijngemiddelde. Er werd minder binnenlands vervoerd (-1,2% j-o-j), er was minder aanvoer (-0,1% j-o-j), er was minder afvoer (-5,6% j-o-j) en de doorvoer daalde in het eerste kwartaal ook, met 4,3% j-o-j. Vooral de daling van de afvoer van producten is opvallend, want de overslag in de Rotterdamse haven steeg in het eerste kwartaal flink. Mogelijk dat deze goederen tijdelijk in de Rotterdamse haven worden opgeslagen.
- ▶ In 2016 werd al minder droge bulk vervoerd en deze trend zet in 2017 door. In 2016 werd meer natte bulk vervoerd. In het eerste kwartaal van 2017 zakte het vervoer daarvan weer in. Dit kwam doordat er veel minder natte bulk werd doorgevoerd. Het aantal containers dat werd vervoerd in het eerste kwartaal van 2017 steeg met 3,2%. Hiervan kunnen droge bulkschepen profiteren, want containers worden in dezelfde schepen vervoerd.
- ▶ In 2015 was er een lange periode van laagwater waar binnenvaartschippers van hebben geprofiteerd, omdat er dan minder lading vervoerd kan worden. Dit had toen een positief effect op de prijs en omzet. In 2016 is er deels sprake geweest van laagwater, maar het effect is minder dan in 2015. Dat is ook te zien in de toename van het vervoerde volume. In 2017 is er nog steeds sprake van laagwater, wat gunstig is voor de omzetontwikkeling in de binnenvaart.

8 Trends in wegvervoer

Positieve uitgangspunten voor wegvervoer

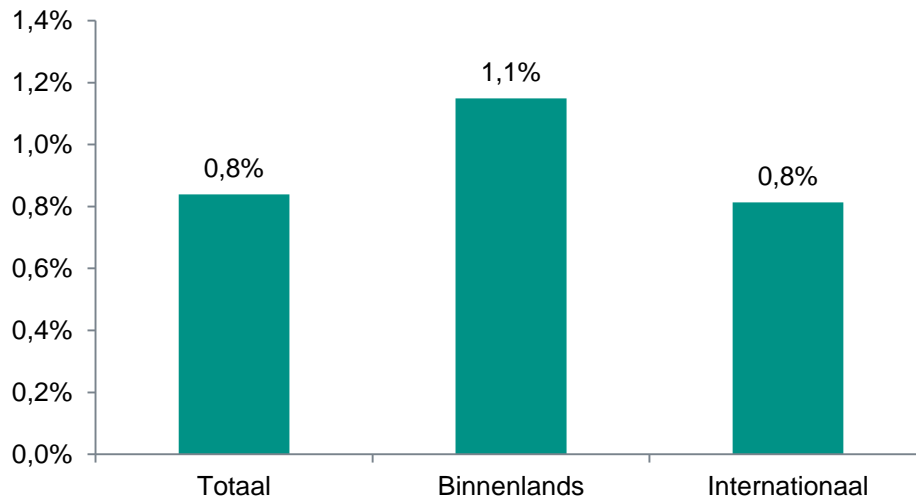
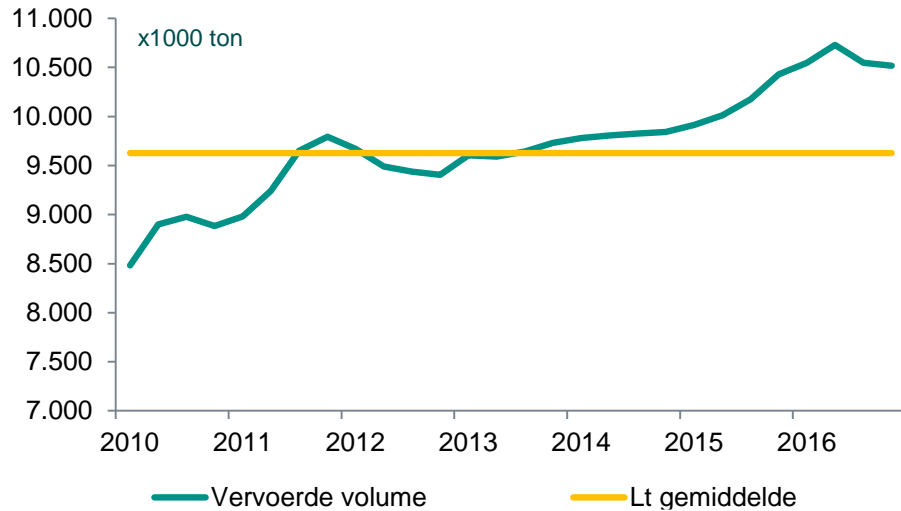

- ▶ De omzet van wegvervoerders steeg in 2016 met 2,7%. De uitgangspunten voor 2017 zijn positief. Dit is te zien aan de tarieven die wegvervoerders kunnen vragen. Die stegen in het eerste kwartaal van 2017 met 1,7% j-o-j. Vooral de tarieven voor het tankvervoer (+2%) en het vervoer van droge bulk (+1,6%) stegen. Droge bulk is onder andere bouwmetaal, wat veel meer vervoerd wordt door de stijgende bouwproductie. Ook de tarieven voor koeltransport (+1,5%) en containervervoer (+0,4%) stegen. De dieselprijs is in de eerste 4 maanden van 2017 met 3,5% gedaald, wat op termijn positief kan zijn voor de marges van wegvervoerders.
- ▶ De bouwproductie- en omzet stegen in de eerste twee maanden van 2017 met 2,5% j-o-j. Dit is een stuk minder dan in 2016, maar de vooruitzichten blijven positief. Voor zowel 2017 als 2018 wordt 4,5% groei verwacht.
- ▶ Het detailhandelsvolume steeg in het eerste kwartaal van 2017 met 1,3% j-o-j. Voor 2017 wordt 1,5% groei verwacht van het verkoopvolume en voor 2018 1,3%. Vooral de omzet van webwinkels groeit hard. In het eerste kwartaal van 2017 steeg de omzet met 13,6% j-o-j. Naar verwachting groeit de omzet in 2017 met 16% en 2018 met 15%.

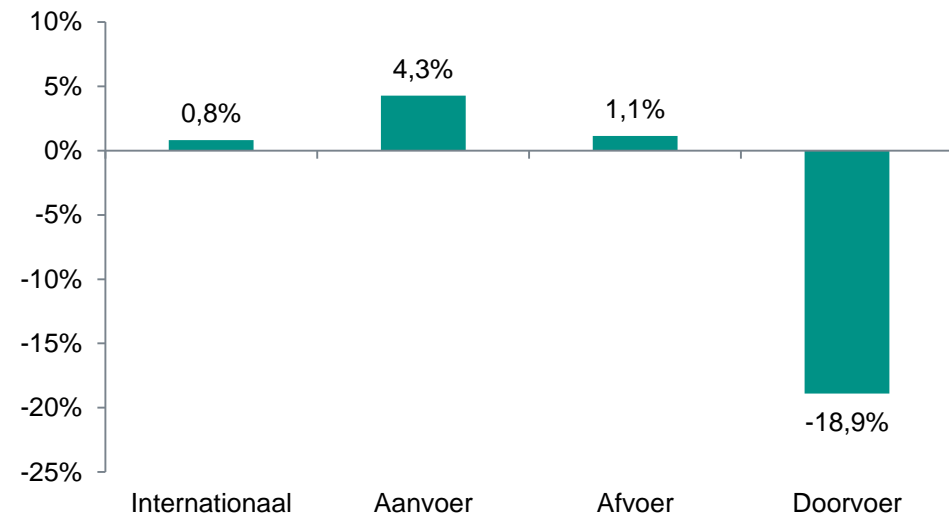

9 Trends in het spoorvervoer

Vervoerde volume over het spoor steeg in 2016

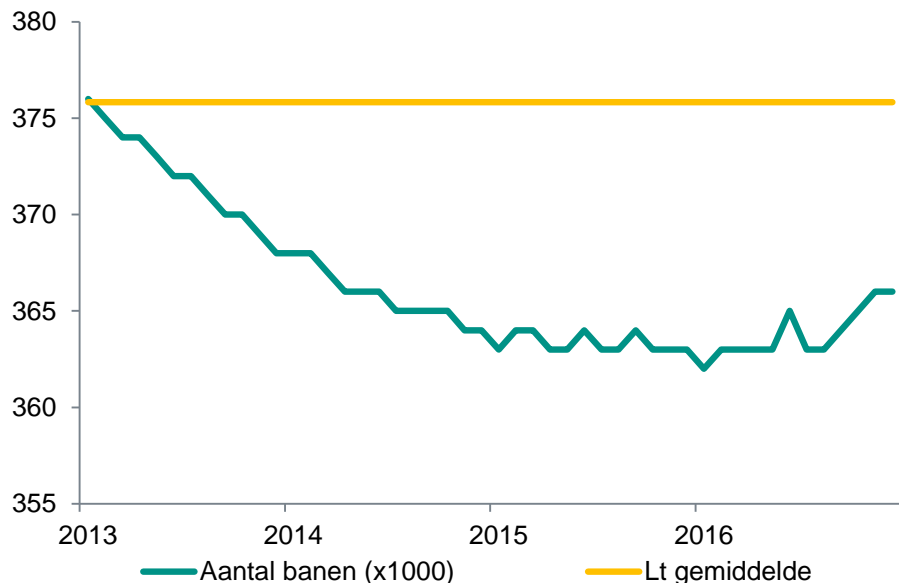

- ▶ Het goederenvervoer over het spoor steeg in 2016 met 0,8%. In totaal werd er in 2016 42 miljoen ton goederen over het spoor vervoerd. Dit ligt ruim boven het langetermijngemiddelde.
- ▶ 92,5% van het volume wordt internationaal vervoerd. In 2016 steeg het internationaal vervoer met 0,8%. De meeste goederen werden afgevoerd. De haven van Rotterdam is hiervoor een belangrijk beginpunt. Er werden minder goederen doorgevoerd. Dat volume daalde in 2016 met maar liefst 18,9%.

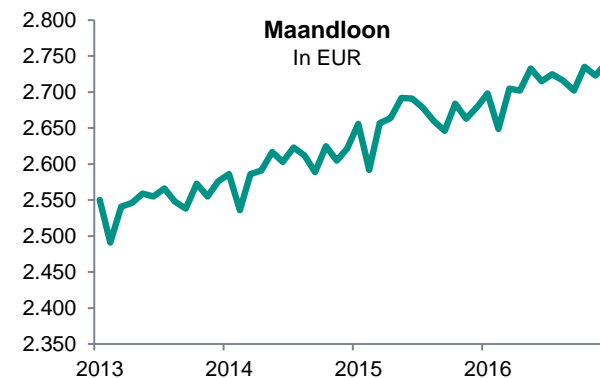
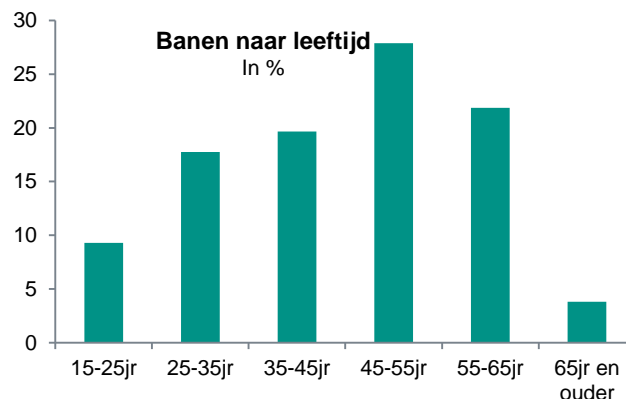
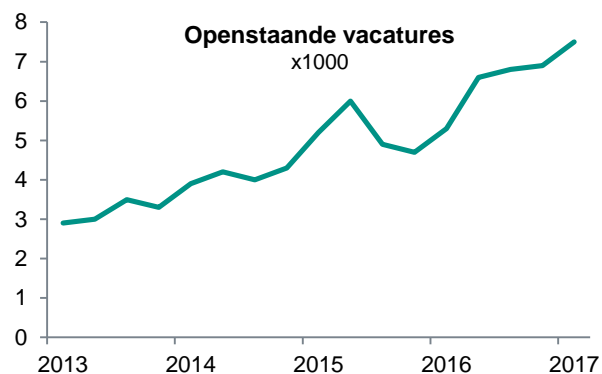

10 Arbeidsmarkt

Steeds meer vacatures, maar groei aantal banen blijft achter

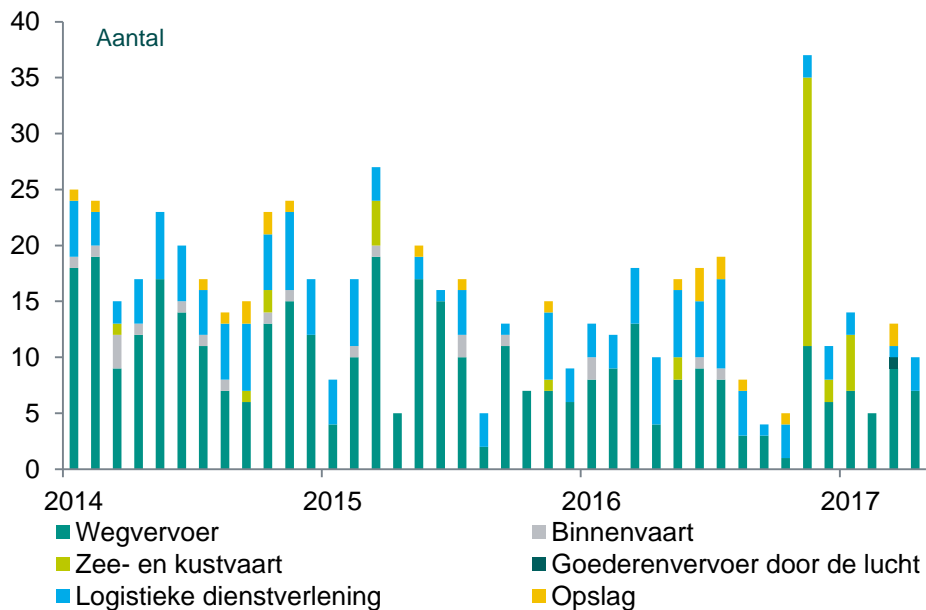

- ▶ De arbeidsmarkt trekt aan. Het aantal banen in de transportsector steeg in 2016 met 0,8% naar 366.000 banen. Wel ligt het aantal banen nog ver onder het langetermijngemiddelde. Naar verwachting zal het aantal banen verder blijven stijgen, want er stonden in het eerste kwartaal van 2017 inmiddels 7.500 vacatures open. Een jaar eerder waren dit er nog 5.300.
- ▶ De gemiddelde leeftijd van werknemers in de transportsector blijft stijgen. In december 2016 was bijna 28% van de werknemers tussen de 45 en 55 jaar oud. Bijna 22% van de werknemers is tussen de 55 en 65 jaar oud.
- ▶ Werknemers in de transportsector zijn de afgelopen jaren gemiddeld wel meer gaan verdienen. In december 2016 lag het gemiddelde maandloon op EUR 2.740, ruim boven het langetermijngemiddelde van EUR 2.485.

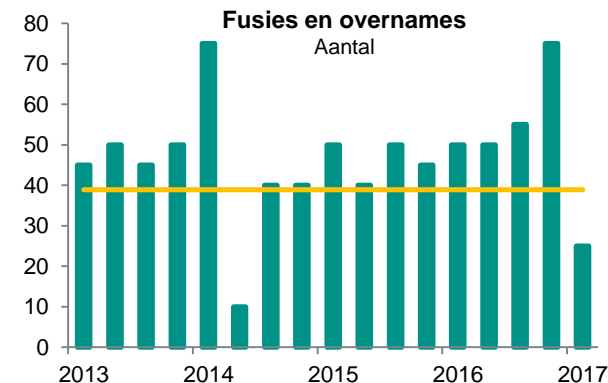
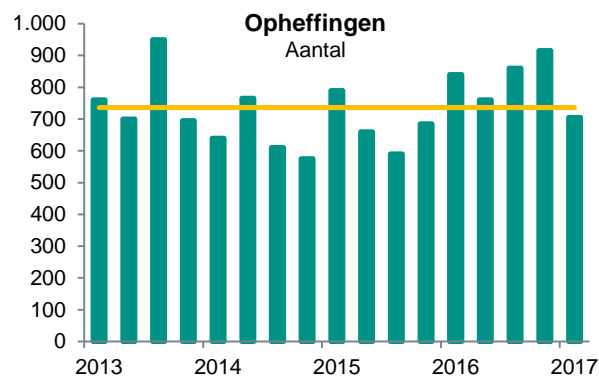
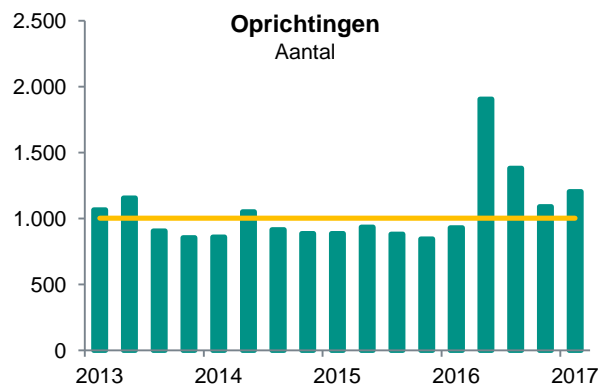

11 Bedrijfsdemografie

Faillissementen transport in eerste vier maanden van 2017 met 11,4% op jaarbasis gedaald

- ▶ In de eerste vier maanden van 2017 is het aantal faillissementen flink afgenomen. Het aantal daalde met 11,4% op jaarbasis. In totaal gingen in de eerste vier maanden van 2017 70 transportbedrijven failliet. Het aantal faillissementen daalt sinds eind 2013.
- ▶ De meeste faillissementen zijn te zien in het wegvervoer. Ook in deze branche neemt het aantal faillissementen sterk af, namelijk met 17,6% j-o-j in de eerste vier maanden van 2017.
- ▶ Opvallende uitschieter was november 2016 toen er 24 bedrijven in de zee- en kustvaart failliet gingen. Dit heeft onder andere te maken met het faillissement van rederij Hanjin. Hanjin Europe was namelijk gevestigd in Nederland.
- ▶ Het aantal oprichtingen van bedrijven in de transportsector zit in een licht stijgende lijn en overtreft het jaarlijks aantal opheffingen.
- ▶ Het aantal fusies en overnames ligt sinds medio 2010 weer op een hoger niveau.

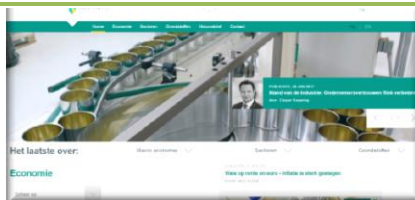

A Appendix – Contactgegevens, disclaimer en extra informatie

ABN AMRO Sector Advisory

	Sander van Wijk -vacant-	Hoofd Sector Advisory Hoofd Sector Research	sander.van.wijk@nl.abnamro.com				
	Maria Gambin Andres	Secretaresse	maria.gambin.andres@nl.abnamro.com				
Agrarisch	Pierre Bermtsen	Sector Banker	pj.bermtsen@nl.abnamro.com	Industrie	David Kemps	Sector Banker	david.kemps@nl.abnamro.com
	Jan de Ruyter	Sector Banker	jan.de.ruyter@nl.abnamro.com		Casper Burgering	Sector Econoom	casper.burgering@nl.abnamro.com
	Nadia Menkveld	Sector Econoom	nadia.menkveld@nl.abnamro.com		Roderick Vos	Sector Analyst	roderick.vos@nl.abnamro.com
	Martijn Leguit	Sector Analyst	martijn.leguit@nl.abnamro.com				
Bouw	Petran van Heel	Sector Banker	petran.van.heel@nl.abnamro.com	Food	Rob Morren	Sector Banker	rob.morren@nl.abnamro.com
	Madeline Buijs	Sector Econoom	madeline.buijs@nl.abnamro.com		Nadia Menkveld	Sector Econoom	nadia.menkveld@nl.abnamro.com
	Bram van Amerongen	Sector Analyst	bram.van.amerongen@nl.abnamro.com		Martijn Leguit	Sector Analyst	martijn.leguit@nl.abnamro.com
Transport & Logistiek	Bart Banning	Sector Banker	bart.banning@nl.abnamro.com	Retail	Henk Hofstede	Sector Banker	henk.hofstede@nl.abnamro.com
	Madeline Buijs	Sector Econoom	madeline.buijs@nl.abnamro.com		Sonny Duijn	Sector Econoom	sonny.duijn@nl.abnamro.com
	Bram van Amerongen	Sector Analyst	bram.van.amerongen@nl.abnamro.com		Saskia van de Scheur	Sector Analyst	saskia.van.de.scheur@nl.abnamro.com
TMT	Steven Peters	Sector Banker	steven.peters@nl.abnamro.com	Leisure	Stef Driessen	Sector Banker	stef.driessen@nl.abnamro.com
	Kasper Buiting	Sector Econoom	kasper.buiting@nl.abnamro.com		Sonny Duijn	Sector Econoom	sonny.duijn@nl.abnamro.com
	Justine Vijver	Sector Analyst	justine.vijver@nl.abnamro.com		Saskia van de Scheur	Sector Analyst	saskia.van.de.scheur@nl.abnamro.com
Zakelijke diensten	Han Mesters	Sector Banker	han.mesters@nl.abnamro.com	Grondstoffen:			
	Kasper Buiting	Sector Econoom	kasper.buiting@nl.abnamro.com	- Industriële Metalen	Casper Burgering	Sector Econoom	casper.burgering@nl.abnamro.com
	Justine Vijver	Sector Analyst	justine.vijver@nl.abnamro.com	- Agricommodities	Nadia Menkveld	Sector Econoom	nadia.menkveld@nl.abnamro.com

Voor meer sectorkennis, zie abnamro.insights.nl

en volg ons op

via [ABNAMROSectorkennis](https://twitter.com/ABNAMROSectorkennis)

Disclaimer

This document has been prepared by ABN AMRO. It is solely intended to provide financial and general information on the sector developments in the Netherlands. The information in this document is strictly proprietary and is being supplied to you solely for your information. It may not (in whole or in part) be reproduced, distributed or passed to a third party or used for any other purposes than stated above. This document is informative in nature and does not constitute an offer of securities to the public, nor a solicitation to make such an offer.

No reliance may be placed for any purposes whatsoever on the information, opinions, forecasts and assumptions contained in the document or on its completeness, accuracy or fairness. No representation or warranty, express or implied, is given by or on behalf of ABN AMRO, or any of its directors, officers, agents, affiliates, group companies, or employees as to the accuracy or completeness of the information contained in this document and no liability is accepted for any loss, arising, directly or indirectly, from any use of such information. The views and opinions expressed herein may be subject to change at any given time and ABN AMRO is under no obligation to update the information contained in this document after the date thereof.

Before investing in any product of ABN AMRO Bank N.V., you should obtain information on various financial and other risks and any possible restrictions that you and your investments activities may encounter under applicable laws and regulations. If, after reading this document, you consider investing in a product, you are advised to discuss such an investment with your relationship manager or personal advisor and check whether the relevant product –considering the risks involved- is appropriate within your investment activities. The value of your investments may fluctuate. Past performance is no guarantee for future returns. ABN AMRO reserves the right to make amendments to this material.

© ABN AMRO, 2017

Teksten zijn afgesloten op 17 mei 2017